

ABDÜLKADİR ÖZCAN · AHMET TAŞAĞIL · ALİ SATAN · BAŞAK KUZAKÇI · CİHAN PİYADEOĞLU

FERİDUN M.EMECEN · İLYAS KEMALOĞLU · VAHDETTİN ENİN

EDİTÖR · UĞUR KORKMAZ

TÜRKLER

Tarihin Seyrini Değiştiren

TÜRKLER

Viyana kuşatması çok uzun sürmüş, uzun sürünce de asker gevşemişti. Kuşatmanın uzaması karşı tarafa da güç verir.

Fetih gerçekleşti, II. Mehmed'in ilk yaptığı şey ne oldu? Hemen Ayasofya'ya mı gitti?

İstanbul içerisinde istikrar sağlandıktan sonra Sultan Mehmed doğruca Ayasofya'ya gitti. İki rekât şükür namazı kıldı. O sırada Bizans halkı Ayasofya'daydı ve Meryem Ana'nın kendilerini kurtaracağını bekliyordu. Ancak karşılarında beyaz ata binmiş genç hükümdarı görünce şaşırılmışlardı. Rivayete göre Fatih onlara teskin edici bir konuşma yapmış ve özetle, "Hepinizin canı ve malı güvence altındadır" demiştir. Daha sonra İstanbul'un imar ve iskânını başlatmıştır. Hatta bunu "cihad-ı ekber" olarak niteleyen Osmanlı sultanı İstanbul'u bir dünya şehri yapmak istiyordu. Başta kendisi olmak üzere dönemin devlet adamlarına çeşitli semtlerde yaptırdığı külliyelele şehri kısa sürede imar etti. Bu arada doğudan ve batıdan bazı aileleri İstanbul'a zorunlu göçe tabi tuttu. Böylece fazla uzun olmayan bir sürede İstanbul dünyanın en önemli ve kalabalık şehirlerinden biri hâline geldi.

Fatih'in kafasındaki İstanbul nasıldı? İstanbul'a girdiğinde nasıl bir manzara ile karşılaştı? Fethin dışında ciddi tahribatın olduğu hep ifade edilir, İstanbul çok mu tahrip edilmişti?

Fatih Sultan Mehmed İstanbul'u adeta enkaz halinde devralmıştı. İçinden dereler akıyordu. Bağlar, bahçeler, inekler vb. hayvanlar barınıyordu. Halk daha çok Haliç ve Marmara kıyılarında meskûn haldeydi. Sözün kısası İstanbul çok kötü durumdaydı. Fatih 20 gün kadar kaldığı İstanbul'u yeni başkenti olarak ilan etti ve hemen Beyazıt Meydanı'nda Eski Saray'ın yapımını başlattı. Daha sonra başlattığı Topkapı Sarayı dediğimiz Yeni Saray ise 1478'de tamamlandı. Yani Sultan Fatih çeyrek asır kadar Eski Saray'da ikamet etmiş, üç sene kadar da günümüzde adı Topkapı Sarayı olan Yeni Saray'da oturabilmişti. İstanbul'da sekiz medreseden oluşan Sahn-ı Seman Medreselerini yaptırdı. Bana kalırsa bugünkü anlamda ilk üniversite

Sahn-ı Seman adıyla da anılan bu medreselerdir. Orada günümüzün bazı önemli disiplinleri olan sağlık bilimleri, ilahiyat, hukuk ve pozitif

bilimler de okutulmaktaydı. Bu binalar manzumesi günümüzde hâlâ varlığını sürdürmektedir.

İstanbul'un Fethi ve Fatih Sultan Mehmed Batı'da nasıl yankılandı?

Fatih Sultan Mehmed öldükten sonra "Büyük Kartal" öldü diye İtalya'da şenlikler yapıldı. Yani Fatih Batı dünyasında "kartal" gibi görülmüştür. Bazı literatürde ise daha önce de bahsettiğim gibi "deccal" olarak nitelenmiştir. Böyle denilmesinin sebebi İstanbul'un düşmesinin kıyamet belirtisi olarak görülmesidir. Fetihden sonra Batı'da Haçlı seferleri düzenlemesi için kıpırdanmalar oldu. Alman İmparatoru Papa'ya yazdığı mektupta, "Mehmed İstanbul'u aldı, yarın buralara gelecektir. Devletimiz ve dinimiz tehlikededir" diye serzenişlerde bulundu. Ancak Batı dünyasında Haçlı seferleri için toparlanma mümkün olmadı. Fetihden sonra Fatih Sultan Mehmed İtalya devletlerine ticari ayrıcalıklar verdi. İlk kapitülasyonlar Fatih döneminde Venedik, Ceneviz ve Floransa'ya verilmişti. Bu akıllıca uygulamanın Haçlı birliği oluşmasını engellediği söylenebilir.

İstanbul'un fethi ile Fatih Sultan Mehmed için "Çağ kapatıp çağ açtı" denir. Bu konuda sizin yorumunuz nedir?

İstanbul'un fethi bir çağın başlangıcı kabul edilir ama bıçakla keser gibi "Yeni çağ başladı" demek doğru değildir. Bir kapı aralandı. Doğu Roma'nın yıkılmasıyla baruta dayalı ateşli silahların gücü daha iyi anlaşıldı. Kıta Avrupası'nda derebeylikler yıkılıp merkezi devletler ortaya çıkmaya başladı. XV. yüzyılda başlayan ve asrın sonlarında ilerleyen büyük coğrafi keşifler yepyeni bir dünyanın habercileri oldular. Bu ara dönemi başlatan İstanbul'un Fethi oldu. Coğrafi keşiflerden sonra uyguladığı sömürge politikaları ile çok zenginleşen Avrupa'da yeni bir çağın ortaya çıktığı söylenebilir. Osmanlıların coğrafi keşiflerle yeterince ilgilenememesi doğuda Safevî batıda Habsburglarla meşguliyetinden kaynaklanmıştır.

Fatih için "Rönesans Padişahı" tabiri kullanılıyor. Ne dersiniz?

Fatih Sultan Mehmed İtalya'da Floransa'da başlayan Rönesans hareketi ile ilgileniyordu. Öteden beri İtalya'dan ressam ve heykeltıraş getirtmeyi düşünüyordu. Ancak 1463-1479 yılları arasında 16 yıl süren Osmanlı-Venedik savaşları bu arzusunun gerçekleşmesine engel olmuştu.

Nitekim savaş sona erer ermez Venedik'ten Gentile Bellini'yi getirterek ona portrelerini yaptırmış ve Yeni Saray'ının duvarlarını Rönesans tarzı fresklerle süsletmiştir. Bu yüzden kendisine "Rönesans Padişahı" denilebilir. Fatih Rönesans'ın kültürel yönüyle doğudaki temsilcisi kabul edilmiştir. Ancak Bellini'ye Venedik şehrinin haritasını ve planlarını yaptırmasının askeri bir amaç taşıdığını da düşündürmektedir. Nitekim vefatına yakın gerçekleştirdiği İtalya seferi ve Otranto kalesinin fethi bu düşünceyi doğrular niteliktedir.

Yaşasa belki de İtalya'yı da alacaktı. Biraz Fatih'i de sormak isterim. Entelektüel bir kişiliğe sahip. Nasıl bir adam Fatih Sultan Mehmed?

Özellikle ikinci şehzadelik döneminde Manisa'dayken İtalyan hümanistlerin sürekli kendisini ziyaret etmeleri ve onun da İtalya ile yakından ilgilenmesi önemlidir. "Neden İtalya?" denilebilir. II. Mehmed'in kafasında İstanbul'u almak ve Bizans İmparatorluğu'nun topraklarını ele geçirmek vardı. Bunu gerçekleştirdi. Ancak son Bizans imparatorları Paleologlar'ın İtalya'da da topraklarının bulunduğunu biliyordu. Türk devlet geleneğinde bir ülkenin başkenti alınırsa bütün toprakları da alınmış sayılırdı. Fatih bu toprakların peşindeydi. Ancak oraları tanıması gerekiyordu. 1479 yılında Venedik ile antlaşma sağlandıktan sonra İstanbul'a gelen Gentile Bellini büyük bir ressamdı. Bahsettiğimiz gibi Fatih Sultan Mehmed Bellini'ye Venedik şehrinin krokisini çizdirmiş ve ondan İtalya hakkında sürekli bilgiler almıştır. Daha önce esir olarak alınmış Angiolello adlı bir İtalyan da o sıralarda sarayda bulunuyordu. Fatih'in İtalya ile alakasını bu yarımadayı almak istemesiyle açıklayabiliriz. Çünkü İtalya o dönemde Rönesans'ın doğduğu bir yarımada... Sultan Fatih Venedik'e karşı diğer İtalyan devletlerini bu arada Floransa'yı destekliyordu. Hatta Galata'da Floransalı bir aileye konuk olmuştu. Galata fetih öncesi Ceneviz kolonisiydi. Fatih'in vizyon sahibi ve oldukça entelektüel bir karakteri olduğu tartışılmaz. Portreye meraklıydı. Kendisine izafe edilen çocukluk defterinde bazı çizim örnekleri bulunmaktadır. Bellini'ye ünlü portresini yaptırmıştı. Hatta Bellini'ye aynaya bakarak kendi resmini yapmasını istemiş ve hayranlıkla Bellini'ye "Sen sihirbaz mısın?" demiştir. Grekçe biliyor, kütüphanesinde 40-50 civarında Yunanca kitap var. Homeros'un

*İlyada's*ını aslından okuduğu söylenir. Ancak onun entelektüelliğini kuru bir hayranlık olarak anlamamak gerekir.

Fatih Sultan Mehmed Batı'yı takip ediyordu, Sultan Mehmet “Batı’da var olanı ben de bileyim” şeklinde mi düşünmüştür?

O dönemde aslında Batı'nın gıpta edilecek bir durumu yoktu. Ancak İtalya’da Rönesans denilen yeni bir uyanış başlamaktadır. Batı’da bile Fatih Sultan Mehmed gibi yetişmiş, akıllı, entelektüel ve vizyonlu birinin olmadığı söylenebilir. Sultan Mehmed bir imparatorluk varisiydi ve Doğu Roma İmparatorluğu’nun mirasına sahip çıkmaya çalışıyordu. Bu arada güçlü haber alma teşkilatı aracılığıyla Rönesans hareketiyle yakından ilgilenmekteydi. Tekrar belirtmeliyim ki bu alakayı kuru bir Batı hayranlığı ile izah etmek abesle iştigal olur.

Fatih Sultan Mehmed durmadan savaşan, çalışan, okuyan müthiş bir dahi komutan... Biz bugün onunla ilgili bilgileri okuyunca ya da anlatınca çok heyecanlanıyoruz, peki o dönemde Fatih sevilen bir kişi miydi?

Fatih Sultan Mehmed sürekli kafasında planlar yapan, devleti büyütme çalışan bir padişahı. Seveni de sevmeyeni de vardı. Herhalde biz o dönemde yaşasaydık onu fazla sevmezdik. Çünkü her şeyden önce çok sert bir hükümdardı. Çevresine karşı da sertti. Babası gibi zevk ve eğlenceye düşkün biri değildi. Çok ilginç bir kişilikti. Fatih’in mutfak defteri günümüze intikal etti ve rahmetli Ahmet Refik Altınay tarafından yayımlandı. Karides ve istiridye başta olmak üzere hemen bütün deniz ürünlerini severek tükettiğini buradan öğreniyoruz. Ne doğuda ne de batıda Fatih Sultan Mehmed gibi yetişmiş biri yoktu diyebiliriz.

Muhteşem bir kişilikten bahsediyoruz. Kanunlarıyla da önemli bir kişilik değil mi?

Yine harika bir noktaya temas ettin. Tarihte eski Türk ve büyük devlet adamlarından kurucu şahsiyetler mutlaka kanun koymuşlardır. Babil Kralı Hammurabi’nin kanunları, adıyla anılan dünya imparatorluğunun kurucusu Cengiz Han’ın yasaları, Timur’un tüzükleri bunlara örnektir. Daha önceki Osmanlı padişahları döneminde de kanunlar vardı. Osman Gazi’den itibaren kanunlar uygulanmaya başlanmıştı. Burada kanun

derken devletin yönetimi ve vergilerle ilgili yasaları kastediyoruz, “Şer’-i Mübîn”i değil... Malum devletler töre denilen yasalarla yönetilirdi. Bunlar örfî hukukun alanına girerdi. Örfî alanda uygulanan kanunları Fatih Sultan Mehmed toplatıp kendi ağzından çıkan bir ferman haline getirmiştir. Ünlü teşkilat kanunnamesinin baş kısmında yer alan: “Bu kanun bu kanunname atam ve dedem kanunudur. Benim dahi kanunumdur” ifadesi kanunnamenin kaynakları hakkında net bilgi verir. Ancak yürürlükteki yasalara kendisinin de ilaveler yaptığını belirttikten sonra mealen: “Benden sonra gelecek olanlar nesilden nesile bununla amel etsinler” diyerek kendisine kanun koyuculuk mevkii vermekte ancak daha sonra, “Bu kadar devlet işlerine nizam verildi, ileride padişah olan evlatlarım da ıslahına çalışsınlar” sözleriyle bazı yasaların zaman içerisinde değişebileceğini kabul etmektedir. Çünkü kanunlar zaman içerisinde değişir, dönemin şartlarına göre değişmesi de gerekir. Fatih birçok alanda kanunlar yaptı. İfade ettiğim merkez teşkilatıyla ilgili olan dışında bir reaya kanunnamesi, gümrük kanunnamesi, darphane kanunnamesi, tapu-tahrir kanunnamesi gibi yasa mecmuaları da tedvin/kodifiye etmiştir. Bu faaliyetleriyle devletin gerçek kurucusu, devleti kurumsallaştıran Fatih Sultan Mehmed’dir denilebilir.

Kanunname konusu geçtiğinde kardeş katlinin kanunlaştırılması konuşulur. Sizin bu konuyla alakalı değerlendirmeniz nedir?

Kardeş katli meselesi çok uzun bir konudur. Meseleyi o dönem şartlarında düşünüp öyle değerlendirme yapmak gerekir. Devlet idaresinde hanedan sisteminin varlığını düşünerek doğru yorum getirmek gerekir. Türk devlet geleneğinde saltanatın intikali hususunda kesin kural yoktur. Devlet hanedan üyelerinin ortak malıdır. Ortak mal olduğundan mevcut padişah öldüğünde, hanedan mensubu şehzadelerin hepsi hak talep edebilir. Kaynaklarda sık sık “Mülk-i mevrus” kavramı geçer. Mülk-i mevrus miras kalan mülk manasındadır. Ölen padişahın kaç adet oğlu varsa devlet onlar arasında paylaşılacaktır. Bu da devletin parçalanması demektir. Onun için her saltanat değişikliğinde kanlı olaylar yaşanırdı. Bunların en hazini Yıldırım Bayezid’in oğulları arasında gerçekleşmişti. Her şehzade miras hakkının peşine düşmüştü. Her birinin etrafında destekçileri vardı. Başka çözüm yolu olmadığından kardeş katli yoluna gidilmiş, Fatih Sultan

Mehmed de bunu kanun maddesi haline getirmiştir. Zira Fatih büyük dedesi Yıldırım Bayezid'in Timur'a esir düştüğünde oğulları arasında kıyasıya bir savaşın yaşandığını iyi bilmekteydi. O sırada devlet yıkılma tehlikesi geçirmişti ve binlerce kişi yapılan iç savaşlar sırasında hayatını kaybetmişti. Fatih bu yasayı koymakla, bu meseleyi hanedanın iç meselesi olarak görmüş, iç savaşlarda binlerce kişinin ölmesini de önlemek istemiştir. Böylece parçalanma olmadan devletin devamını garanti altına almak istemiştir. Başta belirttiğim gibi meseleyi o dönem şartları içinde düşünüp değerlendirme yapılması gerektiğini tekrarlamak istiyorum. İslam'ın özünde hanedan değil cumhuri sistemin bulunduğunu, ilk dört halifenin hilafete getirilmesi güzel örnektir. Hanedan sistemini başlatan Emevi hanedan devletinin kurucusu Muaviye olmuştur.

Çok haklısınız. Her şey döneme göre yorumlanmalı. Biz sadece Fatih Sultan Mehmed'i İstanbul'un fethi ile mi anmalıyız? Fetih sonrası başarıları dediğimizde neler ön plana çıkar?

Sultan Mehmed fetihten sonra 28 yıl daha tahtta kaldı. Onun ilk hedefi doğuda Fırat batıda Tuna'ya ulaşarak Bizans Devleti'nin doğal sınırlarına ulaşmaktı. Bu dönemde bunu gerçekleştirdi. Hatta kuzeyde Kırım'ı aldı, batıda İtalya topraklarına girdi. Bu arada 16 yıl Venediklilerle deniz savaşları yaptı. Osmanlı'nın deniz gücü Venedikliler karşısında çok iyi değildi. O dönemde denizlerde Venedik, Ceneviz ve Floransa gibi İtalyan devletleri oldukça iyiydi. Bizimse Gelibolu'da Yıldırım Bayezid'in temellerini attığı bir tersanemiz vardı. İstanbul alındıktan sonra Haliç'te Taşkızak tersanesi devreye sokulmuştu. Buralarda yüksek bordalı gemilerden ziyade çektiri türünden kadirgalar imal edilmekteydi. Bu yüzden de Venediklilerle yapılan savaş çok uzun sürmüştü. Bu uzun savaş döneminde Fatih Sultan Mehmed gerek Anadolu'da gerekse Balkanlar'da başka büyük savaşlar da yapmak zorunda kalmıştı. Onun en yorulduğu savaş ise 1471-1473 yılları arasında Akkoyunlu Devleti ile gerçekleşendir. Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın gözü Osmanlı topraklarında hatta İstanbul'daydı. Cengiz Han'dan beri İran merkezli kurulan Türk-Moğol devletlerinin izlediği siyaset böyle idi. Nitekim Uzun Hasan gönderdiği bir mektupta, "Ben Cengiz oğullarından Oğuz Han'dan geliyorum sen ise kisaralardan geliyorsun" şeklinde Osmanlı padişahına yönelik küçümseyici

ifadeler kullanmıştı. Bu bakımdan 1473 yılındaki Otlukbeli Savaşı çok önemliydi. Başlangıçta Osmanlı Devleti kaybedecek gibiydi. Hatta Rumeli Beylerbeyi Has Murad Paşa o sırada hayatını kaybetmişti. Ancak bu önemli savaş zor kazanılan bir zaferle sonuçlandı. Uzun Hasan Osmanlı Devleti'nin başına yeni bir Timur galesi açabilirdi. Fatih bu savaşa çok önem verdi. Kaynaklar, zaferden sonra Fatih Sultan Mehmed'in bunun şükürünü etmek için binlerce köle ve cariyeye azat ettiğini yazar. Bu arada tekrar belirtilmelidir ki o sıralarda Osmanlı-Venedik savaşları devam etmekteydi. İtalyanlar başta İzmir ve Antalya olmak üzere Ege ve Akdeniz kıyılarında büyük tahribat yapmışlardı.

Fatih Sultan Mehmed nasıl bir padişahtı?

Çok sert bir padişahtı ama taltif etmesini de bilirdi. İlme ve ulemaya çok saygılı ve düşkündü. Biliyorsun ki fetih sonrası ilk dersler Fatih'in emriyle Ayasofya'nın ve Pantokrator Manastırı'nın papaz odasında başlamıştı. Ayasofya'daki odaların birinde sabaha kadar mum ışığının yanması Fatih'in dikkatini çekiyordu. Ayasofya'nın baş müderrisi Molla Hüsrev'den bu odada Manisazade Muhyiddin Mehmed'in çalıştığını öğrenince bu çalışkan ilim talebesine iltifatlarla bulunuyor. Bir süre sonra Veziriazam Mahmud Paşa'nın açtığı medresenin baş müderrisi yapıyor, ardından da kazaskerliğe yükseltiyordu. Yani Sultan Mehmed başarılı olanları taltif ederken, uyuşuk ve çalışmayanları sevmeyen bir yapıya sahipti. Özellikle alimlere büyük değer verirdi. *Kanunname'sinde* "Hocam geldiğinde ayağa kalkmak kanunumdur" sözünü bugün bile hangi devlet başkanı söyleyebilir? Onun resmi hocası Molla Gürani'dir. Başka hocaları da vardır. Bu arada Batı dünyası hakkında bilgiler edindiği yabancı danışmanlarının da varlığı bilinmektedir. Sözün kısası çalışana, eser sunana Fatih Sultan Mehmed hakkını vermekten geri durmamıştır.

II. Mehmed İstanbul'u aldıktan sonra kendisine "kayser" demektir. Bu ifadeden ne anlamamız gerekmektedir?

Çok güzel bir soru, teşekkür ederim bu güzel sualer için. Fatih Sultan Mehmed İstanbul'u aldıktan sonra etrafındaki bazı Batılı misafir ve danışmanlar kendisinin Roma'nın İmparatoru olduğunu söylemişlerdir. Bunun sebebi de Fatih'in Doğu Roma'nın merkezini almasıdır. Adına yapılan madalyalarda O, "Roma İmparatoru" olarak geçmektedir. Fa-

tih bu unvanı reddetmemiştir. Zira kendisi bir imparatorluğun varisi olmuştu. Dolayısıyla adeta “bir İmparator’dan bahsedilecekse o benim” demek istemiştir. Nitekim yıllar sonra Yavuz Sultan Selim Safevî Devleti’ni yendikten sonra “Selim Şah” unvanını kullanacaktır. Yani “Şah sen değilsin, Şah benim!” diyecektir adeta... Konu dağılmasın ama, demek istediğim şey bir ülkeyi alan oradaki unvanları da kullanma hakkına sahip olmuştur. Fatih Sultan Mehmed, hem Orta Asya geleneğini yansıtan “Hakan ve Han” hem İslam geleneğini yansıtan “Sultan” hem de Roma İmparatoru olan “Kayser-i Rûm” unvanını kullanmıştır. Bazı meslektaşlarımız imparator denmemeli çünkü “emperyalizm” kökünden geliyor deseler de o dönemlerde emperyalizm kavramı yoktu. Coğrafi keşiflerden sonra ortaya çıkmıştır bu kavram... Fatih’in kullandığı “Kayser” unvanını “dünya hükümdarı, imparator” olarak anlamamız lazım.

Bu Roma’nın imparatoru unvanından ötürü son dönemde Sultan Mehmed için “Türk değildi” yorumları yapıldı. Sizin bu konuyla alakalı görüşünüzü merak ediyorum.

Ne yazık ki sosyal medyada bu denli asılsız şeyler çıkıyor... Olur mu öyle şey, Fatih Sultan Mehmed “Türk” idi. Osmanlı Devleti’ni kuranlar Türklerdi. Nasıl böyle şeyler denilebilir! İnanılır gibi değil... Osmanlı Devleti Orta Asya geleneğini yansıtmaktadır. Fatih öldükten sonra atların gözlerine tuz atmışlardır, atlar ağlasın diye... Yani şunu demeye çalışıyorum Osmanlı Devleti’ni kuranlar Orta Asya geleneğini yaşatmışlardır. Bazı kurumlar Bizans’tan etkilenmiştir ama Bizans’tan etkilenmeler Osmanlı öncesindeki İslam Devletleri zamanında olmuştur. Mesela “kanun” kelimesi çok önceden muhtemelen Grekçe’den Arapça’ya geçmiştir. Devletler arasında bu gibi etkileşimlerin olması çok doğaldır. Bugün bile olmaktadır. Dilimizde birçok yabancı kelime var. Bunu bu perspektifte düşünmek lazım. Osmanlı Türk devletiydi. Fatih Sultan Mehmed de bir Türk sultanıydı. Türkçülük akımlarının etkili olduğu dönemlerde bir ara Fatih’in mezarının açılıp kafatasının ölçülmesi gibi girişimler olmuştur. Ancak başta büyük tarihçimiz İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve benim hocalarımın Şehabeddin Tekindağ olmak üzere akli selim sahibi ilim adamları buna engel olmuşlardır.

Yine farklı bir soru sormak istiyorum. Fetih sonrası Sultan Mehmed Papa'ya, "Gel Müslüman ol, seni şeyhülislam yapayım" şeklinde bir şey dedi mi?

Tam tersi Katolik dünyasının lideri olan papadan Sultan Mehmed'e bir mektup yazıldığı biliniyor. Ancak bu mektubun Fatih'e ulaşip ulaşmadığı belli değil. Sanıyorum mektup Fatih Sultan Mehmed'e ulaşmadı. Hatta papanın Fatih'in ağzından bir de cevap uydurduğu söylenir. Mektup Fatih'e ulaşsaydı bile kanaatime göre Fatih'in papaya cevabı belki de İtalya'yı almak şeklinde olacaktı. Mektupta papanın, "Hristiyan ol, seni meşru Roma İmparatoru ilan edeyim" şeklinde teklifte bulunduğu biliniyor. Benzeri bir teklif Fatih'in ölümü sonrası İtalya'da bulunan oğlu Cem Sultan'a da yapılmıştır. "Gel Hristiyan ol, seni Osmanlı'nın hükümdarı ilan edeyim" demiştir Papa. Cem Sultan ise, "Değil Osmanlı'nın, dünya hükümdarı da ilan etseniz dinimden dönmem" yanıtını vermiştir.

Fatih Sultan Mehmed'in fetihden sonra sarığının üstüne toprak saçtığı doğru mu? Doğruysa padişah bunu neden yapmıştır?

Fatih nimetine karşılık olarak Sultan Fatih'in şükür namazı öncesinde sarığına toprak attığına dair bilgiler vardır. Bu arada Bellini'ye portresini yaptırırken kafasında ulema sarığı bulundurmasının önemli bir anlamı vardır. O böyle yapmakla ilme ve ulemaya verdiği değeri ifade etmektedir.

Fatih'in çocukları ile arası nasıldı?

Daha önce kısaca bahsettiğim gibi Fatih Sultan Mehmed fitraten sert mizaçlı biriydi. Çocuklarıyla arası nasıldı bilmiyoruz. Onlara çok iyi bir eğitim aldırıldığından şüphe yoktur. Fatih Sultan Mehmed'in önce iki oğlu vardı. Bayezid ve Mustafa... Cem Sultan doğduğu zaman beşiğini tekmeleyip, "Bir devlette hükümdar adayının azlığı kadar çokluğu da tehlikelidir" dediği nakledilir. Böyle yapmakla, ölümünden sonra devletin parçalanması endişesini belirtmiştir. Fatih Sultan Mehmed tamamen devletin bekasını düşünen ve duygularını gizleyen bir sultandır. Mesela Karaman seferinden dönerken İmparator XI. Konstantin Orhan için verilen tahsisatın iki misline çıkarılmasını isteyince, "Edirne'ye vardığımda bu meseleyi konuşuruz" demiş, varınca da tahsisatın tamamını

kesmiştir. Halbuki gelen elçinin yüzüne güler yüzlü davranıp iltifatta bulunmaktan çekinmemiştir.

Fatih Sultan Mehmed'in fiziki özellikleri nasıldı peki?

Var olan resimlerinden de anlıyoruz ki gayet kemerli bir burna sahipti. Bellini'nin yaptığı portre Fatih'in biraz zayıf zamanını yansıtmaktadır. Yapılan tıbbi araştırmalardan öğreniyoruz ki kendisi şeker hastasıydı... Eski minyatürlerinde ve madalyalarında biraz daha topluca olduğu görülmektedir. Yavuz Sultan Selim yıllar sonra nakkaşın çizdiği minyatürü görünce beğenmemiş ve "Nakkaş tam benzetememiş, dedemin burnu kemerliydi" demiştir. Yavuz Sultan Selim sünnet münasebetiyle İstanbul'a gelince ilk ve son defa dedesini görmüştü.

Son seferi, vefatı ve sonrası gelişen olaylar hakkında neler söyleyebiliriz?

Fatih Sultan Mehmed çok sıkı sır tutmasıyla bilinir. Dolayısıyla son ana kadar nereye sefer yapılacağını en yakınları bile bilmezdi. Nitekim 1481 yılında çıktığı seferin hedefi hâlâ tartışmalıdır. Büyük bir ihtimalle Mısır'a yönelik olduğu düşünülse bile iki alternatif daha öne sürülür. Bunlardan birisi Rodos'a, diğeri ise büyük oğlu olup o sırada Amasya'da sancak valiliği yapmakta olan Şehzade Bayezid'in üzerine olduğu rivayettir. Malum Dulkadiroğulları meselesi yüzünden Yıldırım Bayezid'den beri Osmanlı Devleti ile Memlük Sultanlığı'nın arası açıktı. Bir başka sebep hacı adaylarının ve hacıların yollarda çektiği su sıkıntısı idi. Fatih Sultan Mehmed'in su yollarının tamiri talebine Memlük Sultanı Seyfüddin Kayıtbay müsaade etmemiştir.

Rodos bir yıl önce Kaptanıderya Mesih Paşa kumandasındaki donanma tarafından kuşatılmış fakat alınamamıştı. Buna çok öfkelenen Sultan Mehmed, Mesih Paşa'yı azarlayarak görevinden almıştı. İşte bu adayı almak üzere sefere çıkmış olabileceği de ihtimaller arasındadır.

Bir başka hedefin oğlu Bayezid üzerine olduğu ihtimalidir. Hükümdarlığının son yıllarında Sadrazam Karamanî Mehmed Paşa'ya yaptırmış olduğu toprak reformu ile binlerce vakıf devletleştirilmişti. Bunlar arasında dinî olanlar da vardır. Bu bakımdan birçok din ve tasavvuf erbabı bu reformdan dolayı Karamanî Mehmed Paşa'yı eleştirmekteydi.

Ancak Amasya Valisi Şehzade Bayezid bu mirîleştirme uygulamasını kendi bölgesinde uygulamamıştı. Bundan dolayı bu seferin Amasya'ya yönelik olduğu da rivayet edilir. Ancak bahsettiğimiz ihtimaller arasında en güçlüsü Mısır'a yönelik olmandır.

Sultan Mehmed'in ölümü meselesi de tartışmalıdır. Bir süredir Osmanoğulları kalıtsal hastalığı olan nıkristen mustarıptı. Bu eklemlerde görülen ve damla hastalığı da denilen ağrılı bir rahatsızlıktı. Buna rağmen sefere çıkan Sultan Mehmed'in hastalığı Gebze yakınlarında iyice artmıştı. O sırada maiyetinde iki hekim vardı. Bunlarda birisi İran kökenli Lâri, diğeri İtalyan Yahudisi Hekim Jakop/Yakup Paşa idi. Osmanlı kaynaklarından *Âşıkpaşazâde Tarihi*'nde, Taşköprizade'nin *eş-Şekaik*'inde ve Hoca Sadeddin Efendi'nin *Tâcü't-tevârih*'inde Fatih'in güya Karamanî Mehmed Paşa'nın teşvikiyle Hekim Lâri tarafından zehirlenmiştir. Tabii bu olay başka kaynaklar tarafından teyit edilmemektedir. Ancak bazı Batı literatüründe zehirlenmiş olabileceği de belirtilir. Nitekim vefatı haberi İtalya'ya ulaştığında, "Büyük Kartal öldü" şeklinde sevinç şenlikleri yapılmıştır.

Naaşının koktuğu doğru mu?

Maalesef doğru. Oğlu Bayezid tahta çıkmadan önce ve sonra İstanbul'da yeniçeri ayaklanması çıkmış, bu sırada dönemin sadrazamı Karamanî Mehmed Paşa parçalanarak öldürülmüştü. Onun katledilmesinde Fatih'in son zamanlarında yaptırdığı toprak reformları önemli bir sebeptir. *Âşıkpaşazade Tarihi*'ndeki doğruluğu tartışmalı kayda göre Fatih'i o zehirletmiştir. Bu yüzden 18 gün kadar İstanbul Fatih'i'nin cenazesine ilgilenilememiş ve haliyle taaffün etmiştir. Sonunda saray görevlilerinden Baltacılar Kethüdasının II. Bayezid'e yazdığı arzuhâl ile Sultan Mehmed kendi yaptırmış olduğu caminin önündeki yere gömülmüş, sonradan buraya türbe inşa edilmiştir.